

Píše Michael Špirit

(E*forum, 15. 05. 2013)

Antonín Brousek, kterému jsme 28. 9. 2011 věnovali *echo* k jeho sedmdesátinám, zemřel 1. května, ale jeho dílo bylo „uzavřené“ už skoro dvacet let. Od poloviny devadesátých let nepsal ani básně, ani kritiky. Pokud jeho literární pozůstalost nepřinese dosud nezveřejněné rukopisy, je možné říci, že se jako básník odmlčel definitivně po druhém, doplněném a revidovaném vydání sbírky *Vteřinové smrti* v roce 1994 a o psaní kritik platí od let 1992–1993 totéž. Dojem nenaplněnosti či tragičnosti uměleckého osudu se tedy neváže jen ke smrti, která přišla v pouhých jednadsmdesáti letech, nýbrž také, a možná ještě více ke skutečnosti, že mimořádný kriticko-umělecký talent rozvíjel jeho nositel v přerývané řadě většinou jednorázových počinů, jejichž zaměření nebo žánr však soustavněji nepěstoval. Současně jako by ty nejlepší autorovy sbírky a články měly v sobě veškeré možnosti Brouskovy osobnosti a byly komplexním, završeným uměleckým nebo myšlenkovým činem. Můžeme litovat, že jich není víc, ale současně nemůžeme nevidět, že třeba energie kritik *Na brigádě* nebo řeřavý charakter *Vteřinových smrtí* jsou výsledkem střetu literární tradice, profesního řemesla a originálního zakládacího výboje, jenž navazování, rozvíjení nebo třeba jen pokračování autorovi nadanému sebekritičností vlastně neumožňuje, neboť je úplný.

Snad lze tedy říct, že autorovo psaní bylo de facto projevem téhož úsilí jako jeho průběžné odluky od umělecké i kritické tvorby. Od přelomu osmdesátých a devadesátých let psal Brousek kritiky už ve vlnách, jejichž rytmus určovaly chvíle, kdy ještě dokázal pít a depresím odolávat. Sešlo z řady dílčích autorských záměrů nebo příslibů, jako z recenze na Blažíčkovu knihu *Haškův Švejk* nebo na deníky a souborné vydání básní Jana Zábrany. Deprese byly také příčinou, proč katedra české literatury FF UK upustila od plánu, aby na ni Brousek po složení doktorátu (1994) nastoupil. Několik jeho pohostinských přednášek, které se na pražské fakultě konaly v době semestrálních prázdnin v Hamburku, kde byl od konce osmdesátých let Antonín zaměstnán, ukázalo, co by čeští studenti a celý obor získali. Brousek byl strhující řečník, který koncipoval svůj literárněhistorický výklad kriticky, tedy poutavě, a členil ho překvapivými srovnávacími konfrontacemi a pohotovými citacemi spatra.

K charakteristickým a zřejmě věčným nedorozuměním nad Brouskovou kritickou tvorbou patří exploatace autorových začátků. Znamená to, že článek o poezii debutantů a pokus o jeho zobecnění v úvaze o mladé literatuře z roku 1964 se citují i tam, kde se jinak žádný jiný Brouskův titul už nezná. Uniká přitom, že oba texty jsou psány pod vnuceným vnějším, a tedy nepravým nárokem sebereflexe vlastní básnické generace, v případě úvodníku z *Tváře* dokonce dnes už stěží srozumitelným. Dovolím

si v této souvislosti osobní vzpomínku.

Když mi autor svěřil uspořádání svého výboru z kritických prací, předložil jsem mu návrh, který neobsahoval ani úvahu Dělání do vlastního hnízda, ani kritiku mladofrontovní edice nazvanou Podřezávání větve, což Antonín velice kvitoval. Problém byl ale v tom, že pro celou knihu nás nenapadal jiný titul než právě Podřezávání větve. Chvíli jsme se docela radostně zabývali představou nazvat knížku podle stati, která v ní nebude obsažena, ale nakonec jsme si řekli, že tam tu kritiku zařadíme. Dodnes toho trochu lituju. Cílem editora nebylo vydávat literárněhistorickou antologii k dějinám literatury od šedesátých let do současnosti, nýbrž knížku kritik a studií vyhraněného autora, která by byla nejen ke studiu, ale i ke čtení. Esej Podřezávání větve nemá myslím přes řadu zábavných a pronikavých míst takovou jasnost a tah jako o něco pozdější pojednání o Ivanu Skálovi (1965), sborníku experimentálního umění (1967, 1968) nebo článku o tvorbě Vítězslava Nezvala (1970). Sousloví o „podřezávání větve“ se pohříchu stalo jakýmsi trademarkem Brouskovy kritické tvorby a významem „...větve pod vlastní generací“ se zcela zastínil jiný, který je obsažen nejen ve vlastním článku, ale navíc lépe vystihuje autorovy další stati o literatuře, které už o vlastní generaci nepojednávaly: básník je zároveň i kritikem – a to byla jeho výlučnost, která ho napořád ohrožovala.

P. S. K další četbě připojujeme výběr z literatury o Antonínu Brouskovi. Činíme to také kvůli úrovni tištěných a webových nekrologů a nespolehlivosti akademického slovníkového hesla.

Bibliografie nebeletristického díla [zde](#). **Články:** Z. Hejda: Poznámka o Richardu Weinerovi, Tvář 1965, č. 6 → Tvář (Výbor z časopisu, 1995, s. 129–132) → Z. H.: Kritiky a glosy (2012, s. 11–14); I. Diviš, ref. Vteřinové smrti, Svědectví (Paris) 21, 1987/88, č. 83–84, s. 789; P. Šrut: A. B. – Postavit dům, zasadit strom..., Lidové noviny 8. 10. 1992, příl. Národní 9, č. 41; M. Langerová: Spodní vody A. B., Literární noviny 1993, č. 30, přepr. s tit. Nouzový východ → Fragmenty pohybu (1998, s. 127–136); D. Vojtěch: Nad poezií A. B., Literární noviny 1996, č. 1; M. Špirit: Komentáře, in A. B.: Podřezávání větve (1999, s. 638–740); J. Zizler: O poezii a charakter, Literární noviny 2001, č. 12; R. Matys: Mozek a brus své generace, Lidové noviny 12. 10. 2011; B. Chybová: K poezii A. B. + J. Hájek: Celý bez sebe, Souvislosti 2012, č. 2. **Rozhovory:** Orientace 1968, č. 6; K. Hvizďala: České rozhovory ve světě (Köln am Rhein 1981, s. 378–412) + Dialogy (1997, s. 135–167); Tvar 1995, č. 13; Tvar 2006, č. 1; Souvislosti 2012, č. 2.

www.ipsl.cz